

EFF'S SURVEILLANCE SELF-DEFENSE

ယုတ္တိတရားပိတ်တိုက်လိမ္မော်

<https://ssd.eff.org/en/about-surveillance-self-defense>

LOCALIZATION LAB

ဗုဒ္ဓဘာသာတော်ဝင်ပိတ်တော်စာတမ်း

ကွက်ကဒါကွာလောခံကတော်တဘျီ-

၁၄-၁၁-၂၀၂၁

ခိပနိဉ်ဒီးပုဂံယံသျှစံအိဉ်အါမးလါ အဟ့ဉ်လါတော်ပိတ်တော်စာတမ်း အိဉ်ကတော်ကတော်ဟ်အသးလါ တော်မာပုဂံယံတဂါ အတော် မာပုဂံ ထီဉ်အဝဲသ့ဉ်အနီဉ်ကစါ တော်စူးကါတော်ဆုဒီးတူဉ်လိာ်တော်ဂုဉ်တော်ကျိအိဉ်ဒီးနီဉ်ဂံပနီဉ်ရဲဉ်အတော်ပူဇ်ဒီးတော်ဘဉ်ယိဉ်, နက ဗုဒ္ဓဘာသာတော်စာတမ်းအကြားဒီးနုနုဒ်ဒ်လဲဉ်န့ဉ်လီဉ်.

ပတအိဉ်ဒီးတော်ပိတ်တော်စာတမ်းရဲဉ်လါ အလိတော်လိဆဲးဒီးအတြိဆာနုပုဉ် (နကထံဉ် တော်ဗုဒ္ဓဘာသာတော်မာပုဂံယံအိဉ် တော်စာတမ်းပိတ်ပိတ် ပိတ်တော်စာတမ်း သနက) န့ဉ်ဘဉ်လီဉ်. ဘဉ်ဆဉ် နုမာအိဉ်ဒီးတော်ထံဉ်တော်ဆိကမိဉ်လါအဂုဉ် ဒီး ဘဉ်သး မနုတော်စာတမ်း နကျဲးစားကဒိသဒါအိဉ်, ဒီးမတဂါလါနဒိသဒါအိဉ်ဒီးတော်မနုနု, တော်ဒုးနီဉ်ကျဲးအိဉ် ကမာပုဂံ နတော်ဗု ထါ တော်ပိတ်တော်စာတမ်း အကြားဝဲဘဉ်ဝဲဒီးတော်စူးကါဂံခိဉ်ထံးတော် နီဉ်ကျဲးတော်နီဉ်လီဉ်.

သ့ဉ်နီဉ်ထီဉ်, တော်ပူဇ်ဒီးတော်ဘဉ်ယိဉ်တမ့ဉ်တော်လါအဘဉ်သးဒီးတော်ပိတ်တော်စာတမ်းနုနုကါအိဉ် (မ့တမ့ဉ်) ပုဂံယံသျှစံ လါနထူး နုအိဉ်ဖဲခိဉ်ဖူထီဉ်ပူဇ်ဘဉ်. တော်အံးစးထီဉ်သးလါ တော်နီဉ်ပုဂံ, တော်မာပုဂံမာပုဂံတော်လိဆဲးတော်စာတမ်း နကွာဆာဉ်မာဒီး နခိဉ်ဆါ ကွာတော် မာပုဂံမာပုဂံတော်နုနုသ့ဉ်လဲဉ်န့ဉ်လီဉ်. ကွာပ သမံသမးနတော်လိဘဉ်ယိဉ် တော်ဒုးနီဉ်ကျဲးလါ တော်ဂုဉ်တော်ကျိ အါအါ အဂီဉ်န့ဉ်လီဉ်.

တော်ဘဉ်တော်ဘာနု မ့ဝဲတော်ဖဲတော်မာအကျိအကျဲးတခါ, တမ့ဝဲ တော်ပူဇ်တော်ဘဉ်

တော်အဆိကတော်နု တချဲးတော်ကဘဉ်သ့ဉ်နီဉ်ထီဉ် တော်ဆိကတော်ကွာခိဉ်ဖူထီဉ်ဒွဲပူဇ်တော်မာပုဂံကျဲးလါနုနုကါအိဉ် (မ့တမ့ဉ်) ပုဂံယံသျှစံအိဉ်လါ တအိဉ်ဒီးခိဉ်ဖူထီဉ်ဒွဲပူဇ်တော်မာပုဂံကျဲးအပိးအလိ (မ့တမ့ဉ်)အကွာအကွာတော်နု ကဟ့ဉ်နုတော်ဒိသဒါအ လါအပုဂံလါ တော်ကွာဟ့ဉ်ကွာစူးတော်လါ အမာဘဉ်ဒိတော်အိဉ်သးခဲလင်န့ဉ်လီဉ်. လါတော်နုအယိ, တော်အံးအကါဒိဉ်ဝဲလါတော် ကဘဉ်ဆိကမိဉ် ဘဉ်သးနတော်မာပုဂံသးဒီးတော်စူးကါတော်ဆုဒီးတူဉ်လိာ်တော်ဂုဉ်တော်ကျိအိဉ်ဒီးနီဉ်ဂံပနီဉ်ရဲဉ်ပူဇ်ဒီး တော်ဘဉ် ယိဉ်အိဉ်ဒီးတော်ဆိကမိဉ် တော်ကိးကပဒီးန့ဉ်လီဉ်. အဒိ, နုမာစူးကါတော်ပိတ်တော်စာတမ်းလါနုလိတဲစိပူ, ဘဉ်ဆဉ်တဘဉ်ဖာနုလီဉ် တော်ခူသ့ဉ်လိာ်ဖူဉ် ဖဲနီဉ်ဖူထီဉ်အပူတဂုဉ်, ပိတ်တော်စာတမ်းလိတဲစိပူတမာပုဂံနု အါအါဘဉ်

သွပ်သွပ်နဲ့လီ၊ ဖဲပုတဂၢၤအဲဒ် ဒီးယုသွပ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃးဒီးန့ၢ်န့ၢ်, အဝဲသွပ်ကစူးကါ ကျဲလၢအညိကတၢ်တဘိလၢ တၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂီၢ်, တမ့ၢ်ကျဲလၢအကီၤခဲဒိၣ်တဘိန့ၢ်ဘၣ်.

ခဲခါတခါ, လၢတၢ်ကဒိသဒါထီဒါတၢ်လီၤန့ၢ်ဂ့ၢ်တၢ် (မ့တမ့ၢ်) ပုၤဟဲမၤဘၣ်ဒိတၢ်သတူၢ်ကလံာ်ကိးကလုာ်ဒဲးန့ၢ် မ့ၢ်တၢ်လၢ အကဲထီၣ် သးတသ့ဘၣ်, လၢတၢ်န့ၢ်အယိ နကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်သးစၢ်ဆၢလၢ ပုၤလၢအကလိၣ်ဘၣ်န တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ အဝဲသွပ် ကလိၣ်ဘၣ်တၢ်အံၤလၢမနုၤအယိ, ဒီးအဝဲသွပ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဒဲးလဲၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ. ဖဲန တၢ်မၤပျံၤမၤဖုတၢ် အဒိၣ်ကတၢ်န့ၢ် မ့ၢ် တၢ်ကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စူးနီၢ်ခိ ဘၣ်ဃးပုၤတဂၢၤပုၤယိထံသွပ်ညါတၢ်လၢတအိၣ်ဒီး တၢ်န့ၢ်လီၤကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စူးအ့ထၢ်နဲးပိးလီတဖၣ်ခဲးန့ၢ်, နတဘၣ်ပုၤ လီတဲစိအပူၤဒိၣ်တနီၤလၢအိၣ်ဒီးတၢ်ဆိတလဲဆူတၢ်ကတိၤခူသ့ၣ်ကျိၤကျဲ လၢအယုက့ၤ "NSA-တၢ်အုၣ်သး" တဖၣ်န့ၢ်ဘၣ်. ကျဲအဂၢၤတဘိလၢတၢ်ဟ့ၣ်ထၢသ့, နမ့ၢ်ကွၢ်ဆၢၣ်မံာ်ဒီး ထံကီၢ်ပဒိၣ်လၢအထီဒါဃိာ်ကျဲသန့ထီတိ မ့ၢ်လၢ အဝဲသွပ်စူးကါ တၢ်ဆိတလဲဆူတၢ်ကတိၤခူသ့ၣ် ပိးလီတဖၣ်အယိ, တၢ်အံၤတၢ်န့ၢ်ပၢၢ်အီၤသ့လၢ တၢ်ကစူးကါကျဲ ကူၣ်တရံး လၢအညိ-ဒ်သိးတၢ် ရဲၣ်ကျဲလီၤ တၢ်ကလုာ်လၢ အမၤဆါတၢ်တသ့အစ့ၣ်, ရဲၣ်ကျဲလီၤဆိတၢ်ကတိၤခူသ့ၣ် လၢတၢ်စိာ်ဆုၢ် တၢ်ကစီၣ်-လၢတၢ်ဟံတၢ်အုၣ်အသးလၢနစူးကါအီၤ ဖဲလၢတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အလီၢ် လၢခိၣ်ဖျါထၢၣ်ဒွဲပူၤတၢ်မၤရဲၣ် ကျဲအိၣ်ဒီး တၢ်ဆိတလဲ တၢ်ကတိၤခူသ့ၣ် လၢနခိၣ်ဖျါထၢၣ်စိာ်စုပူၤအလီၢ်န့ၢ်လီၤ. နမ့ၢ်လိၣ်ဘၣ်တၢ်ထီဒါ တၢ်ကသ့အစ့ၣ်တဖၣ်လၢ နရဲၣ်ကျဲလီၤတၢ်ဒိသဒါထီဒါအဂီၢ် န့ၢ်ကိးအီၤဖဲ တၢ်မၤပျံၤမၤဖုတၢ်ကွၢ်ဂီၤကျဲအဒိ အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤ န့ၢ်တက့ၢ်.

တၢ်ဟ့ၣ်လီၤခဲလၢာ်လၢ, တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်သံကွၢ်တနီၤလၢ နသံကွၢ်တၢ်ဘၣ်ဃးပိးလီတချုးတၢ်ထုးန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဖဲ အ့ထၢ်နဲးအဖီခိၣ်, ပုၤန့ၢ်တၢ်, (မ့တမ့ၢ်) စူးကါအီၤဒီးဘၣ်အခါသ့န့ၢ်လီၤ.

တၢ်အဝဲအံၤ အဖျါဆဲးဖျိးထဲလဲၣ်?

ပုၤယုသွပ်ညါမၤလိတၢ်ပူၤဖျိးဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘျီတဖၣ်တနီၤအကျါ နာ်ဝဲသပုၢ်ပုၢ်လၢ တၢ်ဟံသးဖျိဖျါဖျါဒီး တၢ်ဟံသးလၢအဖျါရဲၣ်န့ၢ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပိးလီလၢအပူၤဖျိးအါထီၣ်န့ၢ်လီၤ.

ခိၣ်ဖျါထၢၣ်ဒွဲပူၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲအါတက့ၢ်လၢ ပုၤတဂၢၤစူးကါတၢ်ဆုၢ်ဒီးတူၢ်လီာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအိၣ်ဒီး နီၣ်ဂံၢ်ပနီၣ်ရဲၣ်ပူၤဖျိးဒီး တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘျီဒီးအုၣ်သးလၢအဂီၢ်န့ၢ် မ့ၢ်ခိၣ်ဖျါထၢၣ်ဂံၢ်ထံးပနီၣ်လၢ ပုၤကိးဂၤဒဲးစူးကါလၢ တၢ်သဘျုးအပူၤသ့န့ၢ်လီၤ. တၢ်အံၤအခိပညိမ့ၢ်ဝဲ နီၣ်ဂံၢ်ခူသ့ၣ်လၢအဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်မၤတၢ်သ့ဒဲးလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၢ် အိၣ်ဝဲဒိၣ်လၢကမ့ၢ်အဂီၢ် လၢပုၤကိးဂၤဒဲး ကကွၢ်ယုသွပ်ညါ, လဲလီာ်က့ၤ, ဒီးဆုၢ်ခိအီၤသ့န့ၢ်လီၤ. ခိဖျါတၢ်မၤတၢ်ဖျိဖျါဖျါအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲမၤတၢ်ဒဲးလဲၣ်အဂ့ၢ်အယိ, ပုၤတ့ထီၣ်ပိးလီတဖၣ်အံၤ ကွဲမ့ၢ်ပုၤအဂၢၤလၢကကွၢ်တၢ်ပူၤဖျိးဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အတၢ်လီၤတီၢ် ဒီးမၤစၢၤတၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ် ကျဲန့ၢ်လီၤ.

ခိၣ်ဖျါထၢၣ်ဂံၢ်ထံးပနီၣ်လၢပုၤကိးဂၤဒဲးစူးကါလၢတၢ်သဘျုးအပူၤသ့ဟ့ၣ်ယဲၤသန့

ဟ့ၣ်လီၤတၢ်ခဲးဂ့ၢ်တၢ်ပူၤဖျိးအါထီၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ်ယိၣ်, ဘၣ်ဆၢတၢ်တအုၣ်ကီၤအသးလၢအဂီၢ်ဘၣ်. ခိၣ်ဖျါထၢၣ်ဂံၢ်ထံးပနီၣ်လၢပုၤကိးဂၤဒဲးစူးကါလၢတၢ်သဘျုးအပူၤသ့ ဘၣ်ဘျုးလၢတၢ်မၤစၢၤ, လၢတၢ်ခဲလၢာ်အကျါတနီၤ, ဖဲပုၤတဂၢၤလၢအစဲၣ်နီၣ်စဲးဖိကဟ့ၣ်ပီညါကွၢ်သမံသမိးနီၣ်ဂံၢ်ခူသ့ၣ်နီၢ်နီၢ်, ဖဲလဲၣ်တခါ,

လာတင်တိကျဆုံးဆုံးတဖန်အဂီၢ် (ဒီးလာတင်သွန်ညါအီၤညီ, တၢ်န့ၢ်ပၢၢ်ဘၣ်အီၤကီၤခဲတဖန်ဒၣ်လဲၣ်), ဘၣ်သွန်သွန် ကကီၤခဲလဲလာတၢ်မၤန့ၢ်အီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲတၢ်ကွၢ်ထံဆိကမိၣ်ပိးလိအခါန့ၣ်, ကွၢ်လၢ မ့ၢ်ဂံၢ်ထံးပနီၣ်အိၣ်တအိၣ်ဒီး တၢ်သမံသမိးတၢ်ပူၤဖျးဒီး တၢ်ဘၣ်ယိၣ်လၢ တၢ်ဟံၣ်ဂၢၢ် ကျၢၤတၢ်ပူၤဖျးဒီး တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအကံၢ်အစီသ့လၢတၢ်သဘျ့အပူၤန့ၣ်တက့ၢ်. အစ့ၤကတၢၢ်, ခိၣ်ဖျၢၣ်ထၢၣ်ဒွဲပူၤ တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤ (မ့တမ့ၢ်) ပိးလိဘၣ်ဃးခိၣ်ဖျၢၣ်ထၢၣ်ပူၤကဘၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်တဲန့ၢ်ပၢၢ်တၢ်စူးကါစဲးဖီကဟၣ်ပိးလိအဂ့ၢ် လၢအမၤတၢ်ဒဲလဲၣ်န့ၣ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်စဲၣ်နီၣ်လၢ တၢ်ဃုကွၢ်သမံသမိးတၢ်အဂ့ၢ်တဖန် လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ.

ပုၤတုၤထီၣ်တၢ်ဖိ ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်အဝဲအံၤ အတၢ်ဘၣ်ဘျးဒီးအတၢ်တဘၣ်ဘျးတဖန်အိၣ်ဖျါရဲၣ်ထဲလဲၣ်?

ခိၣ်ဖျၢၣ်ထၢၣ်ဒွဲပူၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤ(မ့တမ့ၢ်)ပိးလိဘၣ်ဃးခိၣ်ဖျၢၣ်ထၢၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ပူၤဖျးဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်လၢလၢပုၤပုၤဘၣ်. ဃုကွၢ်ပိး လီၤ လၢပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အအိၣ် (မ့တမ့ၢ်) ပုၤဆါတၢ်ဖိလၢအတီလီၤဘၣ်ဃး အဝဲသ့ၣ်အခိပနီၣ်အတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အဆၢတဖန်န့ၣ် တက့ၢ်.

လံာ်ရၢလီၤ ကျၢၢ်ဘၢတၢ်ကိးမံၤလၢအစံးဝဲလၢ နီၣ်ဂံၢ်ခူသ့ၣ်မ့ၢ် “ဘၣ်ဃးသုး-ကျဲၤလီၤတၢ်အပတီၢ်”(မ့တမ့ၢ်) “NSA-တၢ်အုၣ်သး” မ့ၢ် တၢ်ဟ့ၣ်ပလီၢ် တၢ်လီၤပျံၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်ရၢလီၤအံၤ ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တဖန် န့ၣ်န့ၣ်လီၤအသးအါတလၢ (မ့တမ့ၢ်) တအဲၣ်ဒီးဆိကမိၣ်ထံဆဲးတၢ်လၢ ကကဲထီၣ်သးဒီး အဝဲသ့ၣ် အခိပနီၣ်ပိးလိ ကအိၣ်ဒီးတၢ်ကမူးကမၣ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်အဂ့ၢ်တဖန် န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်လၢ ပုၤဟဲမၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတၢ်ဖိတဖန် ထီၣ်ဘိကျဲးစးဃုထီၣ်န့ၢ်ကျဲအသီလၢ ကမၤဟးဂီၤကွၢ်ပိးလိမၤပူၤဖျးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်တ ဖန်အဃိ ခိၣ်ဖျၢၣ်ထၢၣ်ဒွဲပူၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤဒီးပိးလိဘၣ်ဃးခိၣ်ဖျၢၣ်ထၢၣ်တဖန် လိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤသီထီၣ်လၢ တၢ်ဘျီက့ၤတၢ်လၢအမၤ ဘၣ်ဒိတၢ်သ့ညီတဖန်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဝဲအံၤ ကဲထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤဒိၣ်ဒိၣ် မ့ၢ်မ့ၢ်သ့ဝဲ ပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တသး အိၣ်မၤတၢ်အံၤဘၣ်အခါ, မ့ၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ် ပျံၤတၢ်အိၣ်ဖျါထီၣ်တဂ့ၤတဘၣ်လၢ ကမျၢၢ်မဲၣ်ညါ (မ့တမ့ၢ်) မ့ၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ် တဒုးအိၣ်ထီၣ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤကွၢ်ဂီၤလၢအကဘၣ်မၤဝဲ တခါခါအဃိန့ၣ်လီၤ. ဃုကွၢ်ပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢ အသးအိၣ်မၤသီထီၣ်တၢ်သ့ၣ် တဖန်အံၤဒီး ပုၤလၢအတီအလီၤဒီး မၤတၢ်ဖျိဖျိဖျါဖျါဘၣ်ဃး ဘၣ်မနုၤလၢအဝဲသ့ၣ် မၤဝဲတဖန်န့ၣ်တက့ၢ်.

တၢ်ဒုးဖျါထီၣ်လၢအဂ့ၢ် ဘၣ်ထွဲပုၤတုၤထီၣ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤ ကဘၣ်မၤအသးဒဲလဲၣ် ဖဲခါဆူညါန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲအပူၤကွၢ် အဝဲသ့ၣ် အတၢ်ဟူး တၢ်ဂဲၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤယဲၤဘျးစဲပိးလိကွဲးရဲၣ်လီၤလၢညါတဘျီအတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတဖန်န့ၣ် ဘျးစဲလိာ်သးဒီးတၢ်မၤသီထီၣ်ထီရီၤတၢ်ဒီး တၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကျိၤ-ဒဲအမ့ၢ် လီၤဆီဒဲတၢ် ခိၣ်ဖျၢၣ်ထၢၣ်ဒွဲပူၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤ ဘၣ်တၢ်မၤသီထီၣ်က့ၤအံၤ အလီၢ်ခဲကတၢၢ်တဘျီယံာ်လံာ်ဆဲးယံာ်လံာ် လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.-နအိၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်န့ၢ်လီၤသးအါထီၣ်သ့လၢ အဝဲသ့ၣ်ကမၤဒီးတၢ်မၤအံၤဆူညါကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဖိတဖၣ် မ့ၢ်မၤဘၣ်လိာ်ဖိးမံက့ၤတၢ်ခဲဃါပၤအခါန့ၣ် တၢ်ကမၤအသးဒဲလဲၣ်?

ဖဲပုၤတ့ၢ်ထီၣ်ပိးလီ မၤပုၤဖျဲးတၢ်ဘၣ်ယိၣ် သ့ၣ်ထီၣ်ခိၣ်ဖျါထၢၣ်ဒွဲပုၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤဒီး ပိးလီဘၣ်ဃးခိၣ်ဖျါထၢၣ်အခါ, အဝဲသ့ၣ် (လီၤကံဒဲသိးန့ၣ်) ကဘၣ်အိၣ်ဒီး [တၢ်မၤလီၤပျဲၤတၢ်က့ၢ်ဂီၤအဒိ](#) လၢအဖျါဖျါဖျါန့ၣ်လီၤ.

ပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢအဂ့ၤ တဲဖျါထီၣ်တၢ်လၢ အဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲဖဲလဲၣ်တခါလၢ အဝဲသ့ၣ်ဒီသဒါန့ၣ်လၢ အဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်အုၣ်သးအပူၤ အဂ့ၢ်လီၤ တံၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်ဆၣ် ပုၤဟဲမၤဘၣ်ဒိတၢ်သတူၢ်ကလိာ်အိၣ်ဝဲတဂၤလၢ ပုၤတ့ၢ်ထီၣ်တၢ်ဖိတဖၣ် တအဲၣ်ဒီးဆိကမိၣ်အဂ့ၢ်-အဝဲသ့ၣ်အကစၢ်ဒၣ် ဝဲလီၤ. တၢ်မၤန့ၣ်ကဲထီၣ်သးဖဲ အဝဲသ့ၣ်မၤဘၣ်လိာ်ဖိးမံက့ၤ တၢ်ဃါခိၣ်ခိ (မ့တမ့ၢ်)ဆၢတံၢ်လၢက [မၤဘၣ်ဒိတၢ်သတူၢ်ကလိာ်](#) အဝဲသ့ၣ် အကစၢ်ပုၤစူးကါတၢ်ဖိတဖၣ်အခါန့ၣ်လဲၣ်? အဒိအမ့ၢ်ဝဲ, ကိၣ်ဘျီၣ် (မ့တမ့ၢ်) ထံကိၣ်ပဒိၣ် ကမၤဆူၣ်ခိပနီၣ်ဟ့ၣ် လီၤကွံာ်နီၣ်ကစၢ် [တၢ်ဂ့ၢ်ထၢဖိၣ်](#) (မ့တမ့ၢ်) မၤကဲထီၣ် “တၢ်ဟံၣ်ခူသ့ၣ်တဖၣ်အဂ့ၢ်” လၢအကဒုးထုးကွံာ် တၢ်ဒီသဒါတဖၣ် ခဲလၢကပိးလီမၤဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်န့ၣ်အယိ ကွံာ်ထံဆိကမိၣ် တၢ်စံၣ်ညီၣ်တၢ်သ့လီၤကဝီၤ(တဖၣ်) လၢပုၤဒုးအိၣ် ထီၣ်တၢ်ဖိတဖၣ် အိၣ်ဆိးဝဲအဂ့ၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. နမ့ၢ်သ့ၣ်ကိၣ်သးဂီၤဘၣ်ဃး တၢ်ဒီသဒါလီၤန့ၣ်ဒီး ကိၣ်အံးရဲၣ်ထံကိၣ်ပဒိၣ်န့ၣ်, အဒိ,ကိၣ်အမဲရဲၣ်ကၤခိပနီၣ်ခိၣ်ဆၢပုၤအိၣ်ရဲၣ်ဖိကိၣ်ဘျီၣ်အတၢ်ကလုာ်န့ၣ်သ့, ဖဲအဘၣ်လူၤပိာ်မၤထွဲ ကိၣ်အမဲရဲၣ်ကၤအတၢ်ကလုာ် အခါဒဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ခိၣ်ဆၢထံကိၣ်ပဒိၣ်အတၢ်ဆိၣ်သနးသ့အခါဒဲလဲၣ်, ပုၤဟဲမၤဘၣ်ဒိတၢ်သတူၢ်ကလိာ်ကကျဲးစးန့ၣ်လီၤဆူပုၤတ့ၢ် ထီၣ်ပိးလီတဖၣ် အကစၢ်ဒဲဝဲအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအတၢ်မၤအကျဲပုၤဒဲသိး ကမၤဘၣ်ဒိသတူၢ်ကလိာ် အပုၤစူးကါတၢ်ကရၢဖိတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢ အသ့တူၢ်တၢ်ဖိတဖၣ်အါတက့ၢ် တၢ်ကွံာ်ထံဆိကမိၣ်လၢ အမၤဘၣ်ဒိတၢ်သတူၢ်ကလိာ်တၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်ဒီး ဘၣ်တၢ် တ့ၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢကတြီဆၢထီၣ်ဒါတၢ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.ကွံာ်ဃုာ်ကျိၣ်လၢအဟံၣ်ဖျါထီၣ်ပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်နီၣ်နီၣ် န့ၣ်လီၤမၤန့ၢ်ပုၤနီၣ် တဂၤ အတၢ်ဂ့ၢ်ထၢဖိၣ်တသ့, လၢအဟ့ၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤလၢ ပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဖိတဖၣ်အလီၤန့ၣ်တက့ၢ်. ကွံာ်ဃုာ်တၢ်ကရၢကရိတ ဖၣ်လၢအ [မံၤဟူသ့ၣ်ဖျါလၢတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘိလိာ်ကိၣ်ဘျီၣ်အတၢ်ကလုာ် ခိဖျါပုၤနီၣ်တဂၤအတၢ်ဂ့ၢ်ထၢဖိၣ်အယိ](#) န့ၣ်တက့ၢ်.

ဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤကွံာ်(မ့တမ့ၢ်) တၢ်ဟံၣ်ထံနီၣ်ဖးဖဲအ့ထၢၣ်နးအဖိခိၣ်န့ၣ်နီၣ်?

ခိပနီၣ်တဖၣ်လၢ အဆါပနီၣ်တဖၣ်ဒီး သ့ၣ်ဆူၣ်သးဂဲၤဒိၣ်ဒိၣ်ကလဲၤလၢ တၢ်ဒုးဟူထီၣ်သါလီၤအဝဲသ့ၣ်ခိၣ်ဖျါထၢၣ်ဒွဲပုၤတၢ်မၤရဲၣ် ကျဲၤ လၢခံကတၢ်တဘျီန့ၣ် ဟ့ၣ်ကမၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်န့ၣ်ပၢ်ကမၢ်,(မ့တမ့ၢ်)လီၤတၢ်လီၤလီၤဘျါဘျါဒဲလဲၣ် န့ၣ်လီၤ.ပနီၣ်တဖၣ်လၢ အိၣ်ဒီးတၢ်ပူၤဖျဲး စးထီၣ်အကဲထီၣ်သီတဖၣ် ကအိၣ်ဒီးတၢ်လီၤတိၢ်နးလၢခါဆူညါတိၢ်ပူၤသ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ် လီၤ.မၤလီၤတၢ်လၢ တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါန့ၣ်ဂ့ၤ ဘၣ်ထွဲတၢ်ကစီၣ်လီၤခံကတၢ်တဖၣ်အဂ့ၢ် ဘၣ်ဃးဒီးပိးလီတဖၣ်လၢ နစူးကါအီၤန့ၣ် တက့ၢ်.

တၢ်အဝဲအံၤ အိၣ်ဒီးတၢ်မၤအါမံၤလၢပုၤတၢ်ကၤ ကလူၤချုးခံတၢ်ကစီၣ်လၢခံကတၢၢ် ဘၣ်ဃးပိးလီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ နပုၤမၤသကိးတၢ်ဖိ လၢအစူးကါပနီၣ်ပိးလီၤလီၤဆီဆီ(မ့တမ့ၢ်) တၢ်ဖိးတၢ်မၤဝဲန့ၣ်မ့ၢ်အိၣ်န့ၣ်, မၤတၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်တက့ၢ်။

လီၤတဲမိၤဖဲလဲၣ်တခါ? ခိၣ်ဖျူထၢၣ်ဖဲလဲၣ်တခါလၢယၤကြၢးပုၤအီၤန့ၣ်လဲၣ်?

ပုၤသိၣ်လိတၢ်ပူၤဖျးဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ထီၣ်သိၣ်ကွၢ် “ယၤကြၢးပုၤ Android (မ့တမ့ၢ်) iPhoneန့ၣ်လဲၣ်?” မ့တမ့ၢ် “ယၤကြၢးစူးကါ PC (မ့တမ့ၢ်) Mac န့ၣ်လဲၣ်?” မ့တမ့ၢ် “[နီၣ်စဲးဖိကဟၣ်တၢ်မၤအကျဲ](#) ဖဲလဲၣ်တခါလၢယၤကြၢးစူးကါအီၤန့ၣ်လဲၣ်?” တၢ်စဲးဆၢယိၣ်ဖိ လၢတၢ်သိၣ်ကွၢ်တဖၣ်အံၤ အဂီၢ်န့ၣ်တအိၣ်ဘၣ်။ တၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးခိၣ်ဖျူထၢၣ်ဒွဲပုၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤဒီးအတၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်အတၢ်ပူၤဖျး အံၤ လဲလိာ်ကွၢ်တလီၢ်လီၢ် ဒ်လၢတၢ်ထံၣ်န့ၣ်တၢ်လီၤတၢ်အသိၣ်ဒီး တၢ်ကမူးကမၢ်လီၢ်လံၤတဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဘျီဘၣ်အီၤအသိးန့ၣ်လီၤ။ ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ခိၣ်ပနီၣ်ကပြၢလိာ်သးတၢ်ဒီးတၢ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်လီၤန့ၣ်တၢ်ပူၤဖျးဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်လၢအဂ့ၢ်ထီၣ်တဖၣ်, (မ့တမ့ၢ်) အဝဲ သ့ၣ်ကိးဂၤအိၣ်လၢ ထံကီၢ်ပဒိၣ်အတၢ်ဆိၣ်သနဲးအဖိလၢ် လၢတၢ်မၤစၢ်လီၤတၢ်ပူၤဖျးဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ထီၣ်ရီၤတဖၣ် အါတက့ၢ်ထီၣ်ဘၣ်ဝဲ, ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်။ ဖဲနပုၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤ(မ့တမ့ၢ်)နီၣ်စဲးဖိကဟၣ်တၢ်မၤအကျဲတခါခါန့ၣ်, မၤဘၣ်အီၤလိာ် ဒ်ကချုးထီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးခိၣ်ဖျူထၢၣ်ဒွဲပုၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်တက့ၢ်။ တၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ် ဒ်ကချုးခ့ၣ် မ့ၢ်တၢ် မၤဘၣ်က့ၢ်တၢ်ပူၤဖျးဒီး တၢ်ဘၣ်ယိၣ်အတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတဖၣ်လၢ နီၣ်ဂံၢ်ခူသ့ၣ်လီၤလံၤလၢ တၢ်မၤဘၣ်ဒိအီၤသတူၢ်ကလၢ်တဖၣ် မၤန့ၢ်တၢ်ဘျုးလၢ အဂီၢ်ဒၣ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ။ သ့ၣ်ညါဘၣ်လၢ လီၤတဲမိၤလီၤလံၤဒီးနီၣ်စဲးဖိကဟၣ်တၢ်မၤအကျဲတနီၤ ဖဲတၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ် တၢ်ပူၤဖျးဒီး တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဒၣ်လဲၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢ ကမၤတၢ်န့ၣ်တသ့လၢဘၣ်။ လီၤဆီဒၣ်တၢ်, Microsoft ဒူး သ့ၣ်ညါဘၣ်လဲတၢ်ဖျိဖျိဖျါလၢ Windows Vista, XP, ဒီး Version လၢအပတီၢ်ဖုၣ်လီၤတဖၣ်တတူၢ်လိာ်တၢ်ဘျီက့ၢ်အီၤ လီၤဆီဒၣ်တၢ်, တၢ်ပူၤဖျးဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲနးနးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်အံၤအီၤပညီမ့ၢ်ဝဲ နမ့ၢ်စူးကါတၢ်အံၤန့ၣ်, နမ့ၢ်လၢ် အဝဲသ့ၣ် ကဒိသဒါပုၤမၤဘၣ်ဒိ တၢ်သတူၢ်ကလၢ်တဖၣ်န့ၣ်တသ့ဘၣ်။ လီၤကံၤလိာ်အသးဒီး OS X တချုး 10.11 (မ့တမ့ၢ်) El Capitan န့ၣ်လီၤ။

ခဲအံၤ နဆိကမိၣ်ထံဆးတၢ်မၤပျဲတၢ် လၢနကွၢ်ဆၢၣ်မံၢ်, ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ကဘၣ်ဃုကွၢ် တၢ်စူးကါတၢ်ဆၢဒီး တူၢ်လိာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ အိၣ်ဒီးနီၣ်ဂံၢ်ပနီၣ်ရဲၣ်အတၢ်ပူၤဖျးဒီး တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ပိးလီၤမနုၤတဖၣ်, နအိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤသးအါထီၣ်လၢ တၢ်ဃုထၢပိးလီၤလၢ အ ကြၢးဝဲဘၣ်ဝဲဒီး နတၢ်အိၣ်သးလီၤလီၤဆီဆီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ယၢၤထီၣ်ပနီၣ်ပိးလိတဖၣ်လၢ နီၣ်ကစၢ်တၢ်ဒိသဒါလိကၤသးဒီးတၢ်ကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စူး

ပဂ့ၢ်ကျဲးစးမၤလိတၢ် ခိၣ်ဖျါထီၣ်ဒွဲပူၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲးဒီးပိးလိ ဘၣ်ဃးခိၣ်ဖျါထီၣ်ဒွဲတၢ်ယၢၤထီၣ်အိၤဖဲ
နီၣ်ကစၢ်တၢ်ဒိသဒါသး လၢတၢ်ကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စူး (Self-Surveillance Defense – SSD) အဂီၢ်
တဲဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဃုာ်ဒီးတၢ်ကွဲးရဲၣ်လိၤ နီၣ်ထီၣ်လၢထးန့ၣ်လိၤ•ပဂ့ၢ်ကျဲးစးမၤလိသးလၢကအိၣ်မူလၢ
ထူးထီၣ်ပိးလိဒီးကဲဘျူးလၢထဲတၢ်ကွဲးရဲၣ်လိပနီၣ်မံၤလၢ-

- အိၣ်ဒီးဂံၢ်ထီၣ်ထံးလၢအကျၢၤဒီး တၢ်လၢပသ့ၣ်ညါအိၤခဲအံၤ ဘၣ်ဃးတၢ်စူးကါတၢ်ဆှၢဒီး
တူၢ်လိာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ အိၣ်ဒီး နီၣ်ဂံၢ်ပနီၣ်ရဲၣ်အတၢ်ပူၤဖျဲးဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်,
ညီၣ်န့ၢ်အိၣ်ဒီးအတၢ်ဖဲတၢ်မၤဖျိဖျါဖျါ (ဒီးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ကမူး ကမၢ်တဖၣ်)
- အိၣ်ဒီးတၢ်တြီဆၢထီၣ်ဒါသ့ၣ်သ့ၣ်လၢပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တဖၣ်အနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲကမၤဘၣ်လိာ်ဖိးမံၤလိာ်တၢ်ယၢၤခိ
ယၢ်ခိ, ဒီးဘျီဘၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၤတၢ်ခဲအံၤ,
ဃုာ်ဒီးပုၤစူးကါတၢ်နီၣ်ဂံၢ်အါဒီးစဲးဖိကဟ့ၣ်ပီညါတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢၢ်န့ၣ်လိၤ•

ပနီၣ်လၢ တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီး, ဖဲတၢ်ကွဲးအကတီၢ်, ကမျၢၢ်ဒီးကန့ၣ်တၢ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်
လၢအသမံသမိးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်လိာ်တီၢ်တဖၣ်, ဒီးကဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဆူကမျၢၢ်မံၤညါချ့ချ့န့ၣ်လိၤ•
ဝံသးစူးန့ၢ်ပၢၢ်လၢ ပတအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ယၢၤလၢတၢ်သမံသမိး (မ့တမ့ၢ်) တၢ်မၤတၢ်အုၣ်ကီၤလၢအသဘျူ
ဘၣ်ဃးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ပူၤဖျဲးဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်န့ၣ်ဘၣ်• ပတအါၣ်လိၤ မၤဂၤမၤကျၢၤ ပနီၣ်ပိးလိတဖၣ်အံၤ
ဒီးပတအုၣ်ခိၣ်သးလၢ တၢ်ပူၤဖျဲးဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်လၢလၢပုၤပုၤန့ၣ်ဘၣ်•